

פרשת השבוע | הרב דוד סתיו

בין הנשגב לנקלה

אחיינו מהשבי, למרות שכך היה אברהם באמת – וזה בדיוק העניין: התורה מתארת עולם של קדושה שאינו קשור בהסתגרות מהמציאות אלא בכיבושה.

הכהן הגדול מחויב להיות נשוי, כפי שמדגיש הפסוק: "וכיפר בעדו ובעד ביתו", ומכיוון שהוא שייך לעולם המשפחה והאהבה, חייבת התורה לציין כי בקצה השני של הסקאלה קיימת גם האפשרות של הסטייה – גילוי עריות.

גם בפרשה השנייה של "קדושים" תהיו כי קדוש אני", תציב התורה את היעד הגבוה ביותר והוא להידמות לאלוקים. אבל מייד לאחר מכן, בבוא המקרא לפרט מה הן הדין רישות הנתבעות מאיתנו, היא תציב מייד את האיסור לרכל, את החובה לאהוב אחד את השני, לא להכשיל עיוור בדרך ועוד. בכל אלה תבוא הסיומת המקראית "אני השם", כרוצה לומר: ובוזה תדמו לשם.

לא בהתבדלות, לא בהתכנסות, אלא בכניסה עמוקה לחיים, מתוך ידיעה כי אנו חפצים לחיותם ככאלה שהיו בני משמעות. זה נכון ביחס לעולמנו כאנשים פרטיים, אבל גם בחיינו כאומה.

2,000 שנה היה עמנו מחוץ למעגל העשייה הציבורית בגלות. הנייאים כינו את עצם המציאות הזו כחילול השם. לא חלילה בשל התינהגות הפרטים, שכן הם היו יכרלים להיות אנשים נפלאים, שהעניקו תוכן משמעותי לכל רגע מחייהם. אבל כלאום, היינו מנותקים מההיסטוריה העולמית. במובן זה היה כאן חילול השם.

חזרתנו למשפחת העמים מעניקה לנו אפשרות מחדשת לחיות חיי עם קודש. הקמת מדינת ישראל מאפשרת לנו לשוב ולקבל החלטות לאומיות, שמשמעותן תהיה הענקת מימד של קודש לחיינו כאומה. זה יכול לבוא לידי ביטוי בסוגיות חברתיות, כלכליות ומדיניות. וממש כמו בפרשות השבוע, קביעת המדיניות יכולה לרומם אותנו אל פיסגת החיים המוסריים כמו גם אל הפכסם.

שבת שלום. ■

השבת נקרא בפרשות "אחרי מות" ו"קדושים". למרות הנושאים השונים של הפרשות, יש ביניהן קשר מבני עמוק. "אחרי מות" עוסקת בחלקה הראשון בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים ובחלקה השני מתריעה מפני הכישלון בחטא גילוי עריות. משמע, ראשית עוסקים ברמות האדם הכמעט מושלם, הכהן הגדול והמיוחד ואחיו, שנכנס לקודש הקדושים, ביום הקדוש ביותר לעם היהודי – זו שיעשה כן חייב במיתה, כך גם כהן שאינו ראוי. לאחר מכן עוסקים בדינו של מי שאינו שייך, בלשון המעטה, לפיסגת הרוח והתרבות האנושית. שני קצוות.

אותה תופעה ממש מתרחשת בפרשת "קדושים". בתחילתה מציב המקרא את היעד הנשגב: "קדושים תהיו כי קדוש אני השם אלוהיכם" – החברה הישראלית נקראת להניף בגאון את דגל הקדושה, תחת הנימוק המאתגר: הדמיון בין העם לאלוקיו. סופה של פרשה זו חוזרת לדיני גילוי העריות, כלומר שוב יורדים מהנשגב לשפל האנושי.

השאלה היא האם אין משהו באמץ צעזעז האם לא יכול האדם לא לשאוף לקדושה, ובכל זאת לא לרדת לשפל המדרגה? דומה שהתורה משרטטת לנו שני מודלים קיצוניים כדי לעצב מחדש את עולם המושגים שלנו, בייחוד את עולם הקודש. ברור שיש מצבי ביניים בין המושלם לנקלה, אבל מהו הכיוון שאליו האדם מבקש לעצור? האם הוא חותר לחיי משמעות או שמא הוא רוצה לרדת מטה? לכן מוצגים מצבי הקיצון.

נראה שהתורה מבקשת לעצב לנו את עולם הקדושה באופן שונה מהמקובל – אם נראה לילדים וגם למבוגרים עשר תמונות של אנשים, ונבקש מהם להצביע על הדמות הקדושה ביניהם, סביר להניח שיהיה בחור במי שייראה להם סגפן ופרוש מענייני העולם.

אם נבקש מהם לצייר אדם קדוש, הוא ייראה כנוזר המסתגר בחדר מלא בספרים. אם היינו משרטטים את פניו של אברהם אבינו, הוא היה נראה בצורה כדמות מבוגרת. בכל מקרה, לא נקבל דמות של לוחם סירת אמיץ היוצא לחלץ את

קרן דותן על "יומן ספרותי"

יומנה היקר

אסופת רשימות הביקורת שכתבה לאה גולדברג בעיתונות מתפקדת, למעשה, כיומן אוטוביוגרפי ■ דרנה ניתן להבחין בעולם התרבותי האירופי שקרס מול עיניה

משתפכות או קטילות רהבתניות. הן נולדות כדרך אגב, מתוך ספר שהתגלגל לידה, מודעה בעיתון צרפתי, יום שנה למותו של משורר, או אפילו סתם "מחשבות פזורות" – תמונה ביתית, פגישה, הלך רוח. גולדברג לא כותבת "על" ספרים, הצגות, סרטים וקונצרטים, והאמנות אינה עבורה תחום עניין או תחביב – היא בני פשה, עולמה האינטימי ביותר.

מכיוון שהרשימות מסודרות בסדר כרונולוגי, ניתן להבחין ביכולת של גולדברג לכתוב את האישי ביותר דרך התרבות מתפתחת עם השנים. הרשימות הראשונות, בעיקר אלה שנכתבו מליטא, עדיין דידקטיות ונוקשות, ועסוקות בטעם טוב ובהיעדרו. ברשימות אלה שנכתבו בעודה שוקדת על הדוקטורט שלה בגיל עשרים וקצת, היא עוד חושבת במונחים חינוכיים, כמעט מיסיונריים, על טוב הטעם כדרך שיש להנחילו לציבור.

גם המפגש הראשוני עם ארץ ישראל מנוכר מעט: היא מוצאת סביבה צעקנות, חוסר טקט ועצבנות. זה נכון לגבי המפגש עם מזרחים ותרבותם. גולדברג כותבת על תיאטרון קברט ביפו שבו הופיעה גם אום כולתום בביקורה בארץ. היא לא מצליחה לראות את קסמו של המקום. הליבוש האירופי של הרקדניות נראה לה מזויף, היא מבקרת אותן על שהן סופרות בפומבי את שטרות הכסף, ומעירה באכזריות ש"בין ריקודיהן הן

שימות ביקורת בעיתונים על ספרות, קולנוע ותיאטרון לא שואפות אל הנצח. בדרך כלל הן שקועות עד צוואר באופנות ובאידיאולוגיות של התקופה ומתיישנות מהר. לכן ניגד שתי בחשש ל"יומן ספרותי", מבחר מרשימות העיתונות שפירסמה לאה גולדברג. קשה גם היה להימנע מספקות לגבי הצורך במקבץ עב־כרס, אם מביאים בחשבון את ריבוי המהדרות החגיגות של שיריה, יומניה והפרוזה שלה בשנים האחרונות. אבל לא זו בלבד שהרשימות לא התיישנו, אלא שדווקא הפורמט המושמץ של רשימות ביקורת – במיוחד ביקורות ספרות ושירה – מתגלה כאן במלוא חיוניותו, בכוח גולמי שאינו נמצא במסות, בשרידים או ביומנים.

"יומן ספרותי", בעריכת חוקר הספרות ד"ר גדעון טיקוצקי והמשוררת והחוקרת פרופ' חמוטל בר־יוסף, כולל את רשימות העיתונות המוקדמות של גולדברג: החל ברשימות הראשונות מליטא – הראשונה בהן, משנת 1928, פורסמה קצת לפני שמלאו לגולדברג 17 (!) – ועד לרשימות שפורסמו מתל אביב, לפני ובמהלך מלחמת העולם. הרשימות כתובות במתכונת שכבר לא פורגשים היום. הייעוד שלהן אינו צרכני (האם כדאי לקנות את הספר או כרטיסים לסרט), והן גם נוהרות מהפלגות נרקסיסטיות: מתשכחות

יש ספרים שרציתי לומר

סקר לרגל יום הספר העולמי מגלה מהם הספרים שאמרנו כולנו שקראנו אותם – אבל למעשה לא ממש טרחנו לקרוא

ג'יימס בונד מאת איאן פלמינג; הפתעה גמורה, שכן זה שנים מצויה יוקרתם של הספרים הללו בירידה, לעומת סידרת הסרטים שהפכו לקלסיקה על־זמנית. במקום השני "שר הטבעות" מאת טולקין, חבר כבוד בכל רומה קריאה מומצא: אם ימצא אי פעם קורא אמת של טולקין ולא רק צופה בסרטיו של פיטר ג'קסון, יהיה מעניין לשמוע איך כל זה קרה מלכתחילה.

המקום הרביעי הוא התמוה ברשימה – "צופן דה וינצ'י" הוא אמנם בלוקבאסטר היסטרי אך כה נורא לקריאה, שאין צורך לקרוא בו ואין סיבה לומר שקראת אותו.

ברומה לכך, "נעלמת" מאת גיליאן פלין מאכזר לס את המקום ה־12; פלין מכרה עותקים רבים כל כך שהיא לא באמת תיעלב אם תורו שרק צפיתם בגירסה (הלא מוצלחת אף היא) של הסרט בכיכובו של בן אפלק. עוד מככבים: "משחקי הרעב" מאת סוזן קולינס; "נערה עם קעקוע דרקון" מאת סטיג לרסון; "קן הקוקיה" מאת קן קיזי; "דודף העפ"י פונים" של חאלד חוסייני; "טריינספוטינג" מאת אירוויין וולש ו"הסנדק" מאת מריו פוזו. ■

נטע הלפרין

תודה בפני עצמה כל תולעת ספרים: יש ספרים טובים, ראויים, אהובים, שטרם הספקנו לקרוא. ותודה ותתודה כל תולעת ספרים בפני עצמה בגילוי לב: יש ספרים שטענו שקראנו, למרות שלא כך הדבר. אגב, אתם לא לבד: מסקר שערכה Reading Agency לרגל יום הספר העולמי, שהתקיים ב־23 באפריל, עולה כי 41 אחוזים מאיתנו חטאו באי אמירת אמת בכל הנוגע לרשימת הקריאה שלהם.

עוד נמצא כי בני ובנות דור ה־Y – ילידי שנות ה־80 וה־90, נוטים לשקר יותר מדורות שקדמו להם לגבי הרגלי הקריאה שלהם – 64 אחוזים לא בדיוק דייקו בכל הקשור למספר הספרים שקראו ולספרים שנכללו בתוך רשימה זאת.

בסך הכל, אין אנושי מזה. הספרים שאנחנו קוראים, או טוענים שקראנו, מעידים על מי שאנחנו ולא פחות על מי שנרצה להיות. לכן תמיד מעניין, שלא לומר מצחיק, להיווכח אילו ספרים נכללים ברשימת "הספרים שאמרתי שקראתי"; שווה לשים לב שכל הספרים שנכללו ברשימה עובדו לכדי סרט, מה שמקל לשקר בלא מעט מובנים.

בראש הרשימה ניצבים להם בגוש אחד ספרי

הקמת מדינת ישראל מאפשרת לנו לשוב ולקבל החלטות לאומיות, שמשמעותן תהיה הענקת מימד של קודש לחיינו כאומה

